

Het prachtige beeld werd geheel verbrijzeld. Met een moker iets verbrijzelen. Daar ligt het godloos vat, verbrijzeld en gebroken.

Het schip werd tegen de rotsen vergruisd. De spiegel viel van de wand en werd totaal vergruisd.

Een muur met een kanonskogel vermorzelen. Bij de botsing werd de wagon vermorzeld. Tussen de twee wagens werd hij vermorzeld.

Het schip werd op de klippen verpletterd.

356. BOETEN, BEKOPEN, BETALEN, BEZUREN.

De onaangename gevolgen ondergaan van een verkeerde of strafbare handeling.

Boeten wordt gezegd van een fout of overtreding, waarvan men de gevolgen als een rechtvaardige vergoeding beschouwt.

Bekopen onderstelt, dat men van te voren reeds enigszins wist dat het ons op die prijs zou kunnen te staan komen.

Betalen stelt de onaangename gevolgen voor als meer toevallig.

Bezuren is de onaangename gevolgen van iets waaraan men schuld heeft en dat genot bracht op 't ogenblik dat het gedaan werd.

De geliefde zijner zonen werd rebel, ontroonde zijn vader en boette zijn misdaad met zijn leven! Vermeetle!... Dit zult gij boeten met uw bloed!

Houd de dief! hij zal het met de hals bekopen! Dat twee schepselen het wellicht met de dood bekopen.

Tot welk een dure prijs betaalt gij dees geneugt. (LULOFS) Schoon velen, die niet zeer sterk van lichaam waren, hun ijver met de dood betaalden.

Men zal de korte vreugd met enkel leed bezuren. Zij besloten zich te wreken, hem vroeg of laat zijn hoogmoed te doen bezuren.

357. BRON, OORSPRONG.

Bron duidt meer op het ontstaan van een rivier, **oorsprong** duidt op de herkomst ervan.

De gezamenlijke bronnen van een rivier vormen de **oorsprong** daarvan.

In figuurlijke zin wordt **bron** gebruikt voor de naaste aanleiding van een zaak, **oorsprong** voor de meer verwijderde aanleiding ervan.

Klare bronnen, koele stromen.

Zij waren de gehele landstreek doorgetrokken, met het voornemen om de oorsprong van de Goudstroom te ontdekken.

Hoogmoed is de bron van velerlei kwaad. Haar betrouwen op Hem, die de opperste liefde, de oorsprong van alle goed is.

358. BRON, WEL.

Bron is de plaats waar het water uit de grond opwelt (aan of boven de oppervlakte der aarde).

Wel is de verzamelplaats van het grondwater beneden de aardoppervlakte.

Water uit de bron putten. Graaft men hier op de laagste plaatsen van die leemlagen het bovenste zand weg en maakt men dus een opening voor het grondwater, om te voorschijn te komen, dan heeft men een bron.

De wel van een pomp.

359. BRUIDSSCHAT, HUWELIJKSGIFT, UITZET.

Hetgeen, bij een huwelijk, aan het bruidspaar ten geschenke wordt gegeven.

Bruidsschat is het roerend of onroerend goed, dat de bruid van hare ouders ten huwelijk meekrijgt.

Huwelijksgift is het geschenk, dat het bruidspaar (of een van beiden) bij het huwelijk ontvangt.

Uitzet bepaalt zich voornamelijk tot klederen, linnengoed, huusraad, enz. welke bruid en bruidegom van hun ouders bekomen.

De bruidsschat van mijn dochter zou u in staat stellen uw rang op te houden. De bruidsschat, die Tist zijn dochter medegaf, was aanzienlijk.

(SEGRS)

Als er een paar jonge lieden trouwen, waarvan de ouders nog leven, ontvangen beide partijen, al naarmate van de ge goedheid der wederzijdse ouders, een groter of kleiner voorschot als huwelijksgift.

Mijn zoon kan wel, wanneer hij trouwt, op een goede uitzet rekenen, maar ik kan hem geen kapitaal meegeven.

360. BUIGBAAR, BUIGZAAM.

Buigbaar is alles wat kan gebogen worden door mindere of meerdere krachtsinspanning.

Buigzaam, gemakkelijk buigende, zelfs aan een lichte druk die een ombuiging ten doel heeft geen of weinig weerstand biedende.

Dunne platen van zeer taai en buigbaar geelkoper. De meeste houtsoorten zijn buigbaar.

Groen hout is steeds in veel hoger mate buigzaam en taai dan droog hout. Riet is buigzaam.

361. BUITELLEN, TUIMELLEN, DUIKELEN.

Buitelen is voor- of achterover hals over kop omdraaien.

Tuimelen is voorover ergens afvallen, hals over kop vallen.

Duikelen is al draaiende vallen, over het hoofd tuimelen.

Kopje buitelen. De schildwacht werd met zulke schrik bevangen, dat hij in allerijl het hazepad koos en hals over kop in een moddergracht buitelde.

Van de trap tuimelen. Uit een raam tuimelen.

Er was alle kans, dat, zodra het wiel een paal ontmoette, wij onderste boven zouden duikelen. Hij zag het visken ook; hij rekte zich een greep... en duikelde in de beek!

362. BUITENKANS, MEEVALLER.

Buitenkans, vaak gebruikt met de verkleiningsuitgang, is een onverhoopte winst, een winst, waarop men niet gerekend had.

Meevaller is een klein onverwacht voordeel of een omstandigheid die iemand gunstig is ook tegen zijn verwachting.

Die grote prijs in de loterij was een buitenkans voor hem.

Oom begon van vroegere zaken, van aardige meevallertjes en slimme handige zetten te verhalen. Dat was een meevaller: hier vond hij alles klaar.

363. BUITENLANDS, UITHEEMS, VREEMD.

Wat buiten onze grenzen thuis behoort.

Buitenlands is wat niet behoort tot het land onzer inwoning, dus in den vreemde wonende of gelegen, van daar afkomstig, in 't algemeen daarop betrekking hebbende.

Uitheems is wat in geen enkel opzicht eigen is aan het land onzer inwoning, wat in ons eigen land niet voorkomt. Soms heeft het ook een ongunstige betekenis, daar het vreemde meestal minder hoog geschat wordt.

Vreemd is datgene wat ons geheel onbekend is; het kan echter zowel in het binnenland als in het buitenland gevonden worden.

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS